

Nr 16

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 oktober 1954 dagtecknad, vid höstsessionen med 1954 års riksdag avlämnad proposition, nr 221, föreslog Kungl Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden riksdagen att godkänna ett av *föredragande departementschefen, ministern för utrikes ärendena Undén* framlagt förslag angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld och reglering av härigenom uppkommande regresskrav.

I anledning av propositionen, vilken efter hänvisning till lagutskott tilldelades första lagutskottet, väcktes vid samma session följande motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 561 av fru *Gärde Widemar m. fl.* ävensom

inom andra kammaren

nr 720 av herr *Dickson* samt

nr 723 av herr *Cassel m. fl.*, likalydande med motionen nr 561 i första kammaren.

På förslag av första lagutskottet i dess memorial nr 32 beslöt 1954 års riksdag att till 1955 års riksdag uppskjuta behandlingen av nämnda proposition och motioner.

Vid innevarande års riksdag har i anledning av propositionen väckts ytterligare en motion i andra kammaren, nämligen

nr 441 av herr *Håstad*.

Utskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft propositionen och samtliga ovannämnda motioner.

Vad motionärerna hemställt återges i det följande. I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan hänvisa till motionerna.

Propositionen

Inledning

I proposition nr 197 till 1950 års riksdag angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland behandlades bland annat vissa frågor om rövat guld, som under kriget av tyska riksbanken

använts för betalning i Sverige. De allierade makterna hade gjort anspråk på att guldpartier, som tyska regeringen lagt beslag på i ockuperade länders centralbanker, skulle återställas till den ursprungliga ägaren även om guldet kommit i tredje lands besittning. I propositionen redogjordes närmare för hur ett guldparti av belgiskt ursprung rättsstridigt åtkommit av de tyska myndigheterna och slutligen använts till betalning i det svensk-tyska handelsutbytet. I samband med utlämnandet av detta guldparti till västmakterna i enlighet med föreskrift i 1946 års avtal i Washington mellan Sverige, å ena sidan, USA, England och Frankrike, å den andra, hade Sverige en fordran å samma belopp att bevaka i den tyska egendomen i Sverige.

Såsom i nämnda proposition meddelades, hade västmakterna framställt krav på även ett guldparti av nederländskt ursprung. Härom yttrades i propositionen (s. 33):

»Tyska riksbanken har vid en tidigare tidpunkt även levererat guld av holländskt ursprung. Holländska staten har framställt anspråk på denna guldmängd. I detta fall föreligga emellertid helt andra omständigheter och, såvitt hittills kunnat utrönas, kan förpliktelse icke anses åvila Sverige att utlämna guldet. Undersökningarna härom äro dock ännu icke avslutade och något bestämt uttalande kan icke göras. För närvarande framställes icke något betalningsanspråk mot Tyskland i detta sammanhang. Medel böra dock reserveras till dess ärendet blivit slutgiltigt utrett.»

Första lagutskottet anförde i sitt utlåtande nr 30 härom följande (s. 47):

Utskottet har icke något att erinra mot att medel reserveras för det angivna ändamålet. I frågans outredda läge vill utskottet emellertid icke nu taga ställning till spörsmålet, huruvida staten — därest guldet utlämnas till Holland — bör uttaga ersättning för den härigenom uppkommande förlusten ur tyskmedlen. Med hänsyn till storleken av det belopp, varom här är fråga, vill utskottet i stället förorda att för den händelse staten skulle nödgas utlämna guldet, spörsmålet om behandlingen av statens ersättningsanspråk ånyo bringas under riksdagens prövning. Om åter guldet icke skulle bliva utlämnat, förutsätter utskottet, att de reserverade medlen användas för utdelning till tysklandsborgenärerna enligt de allmänna grundsatser som nu bliva antagna.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen har i propositionen anført bl. a. följande.

»Efter skriftväxling och muntliga förhandlingar har frågan om det nederländska guldet nu kommit i ett läge som påkallar ett slutligt ställningstagande. Under den föregående skriftväxlingen hade svenska regeringen gjort gällande, att det icke blivit styrkt att av svenska riksbanken mottagna guldpartier vore identiska med det i Nederländerna rövade guldet. Även vissa andra invändningar hade framställts. Under de förhandlingar, som under våren ägt rum, har nytt bevismaterial framlagts från allierad sida, varigenom den av Sverige hävdade ståndpunkten allvarligt försvagats. Enligt

Washington-avtalet föreskrives skiljedomsförfarande för lösning av hit-hörande slag av tvister. Emellertid har vid förhandlingarna framgått, att västmakterna är beredda att reducera sitt krav med drygt en fjärdedel om en frivillig uppgörelse träffas. Läget har från svensk sida så bedömts, att en uppgörelse på sagda grundval är att föredraga framför ett skiljedomsförfarande, som finge avse det totala kravet utan reduktion. I enlighet med denna uppfattning har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 augusti 1954 skriftväxlingar verkställts med de amerikanska, brittiska och franska regeringarna, vari kompromissförslaget upptagits, dock under förbehåll för riksdagens godkännande.

Värdet av det guld, som enligt kompromissförslaget skulle utlämnas, uppgår till cirka 35 miljoner kronor.

Eftersom guldets i fråga orättmätigt åtkommit av Tyskland, bör svenska staten erhålla ersättning ur den tyska egendomen i Sverige för guldets förlust. I 1950 års proposition yttrades angående det belgiska guldets följande, som har sin tillämpning också på det nederländska guldets:

Svenska regeringen hade alltså vid förhandlingarna om Washington-avtalet kommit till den slutsatsen att de allierade med fog kunde anse att Tyskland orättmätigt tagit det belgiska guldets. I överensstämmande med denna sin uppfattning var svenska regeringen villig att återställa guldpartiet.

I vissa hänseenden var de faktiska förhållandena olika i de bägge fallen. Men dessa olikheter inverkar inte på bedömningen av det tyska tillgreppet såsom rättsstridigt och inte heller på det svenska regresskravet. Detta bör alltså gäldas med förmånsrätt ur den tyska egendomen liksom motsvarande krav på grund av det belgiska guldets utlämnande.»

Hemställan

Med åberopande av vad sålunda anförts har i propositionen föreslagits, att riksdagen måtte godkänna, att de mot Sverige riktade kraven på utlämnande av s. k. rövad guld definitivt regleras genom den träffade uppgörelsen och att svenska statens härigenom uppkommande regresskrav måtte utgå med förmånsrätt ur de tyska tillgångarna i Sverige.

Motionerna

I motionen nr II: 720/54 upptas frågan om svenska statens regresskrav i anledning av utlämnandet av det rövade guldets. Motionären påtalar propositionens förslag, att gottgörelse härför skall utgå ur de tyska tillgångarna i Sverige, och finner det sannolikt, att det föreslagna förfarandet framdeles kommer att leda till långvariga och svåröverkomliga motsättningar. I motionen föreslås därför, »att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att snarast öppna underhandlingar med tyska förbundsregeringen i syfte att i någon form erhålla motvärdet av det från tyska staten

på sin tid erhållna, nu som 'rövat' betraktade guldpartiet som av Sverige skall utlämnas; samt att, i avvaktan på resultatet av dessa förhandlingar, avslå propositionen i vad rör sättet för effektuerandet av svenska statens regresskrav».

Även i motionerna I: 561/54 och II: 723/54 upptas frågan om svenska statens regresskrav i anledning av utlämnandet av det ifrågavarande guldet. Motionärerna erinrar om att juridiska experter uttalat delade meningar om rättsenligheten av att ett sådant regresskrav göres gällande i tvångs-clearingen och finner det därför stötande att staten, om propositionens förslag antages, kommer att döma i egen sak och tillerkänna sig själv en betalnings- och förmånsrätt, som objektivt sett kan vara ogrundad. Motionärerna finner sig därför böra föreslå, »att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition i denna del ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en nämnd bestående av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda om möjligt bland ledamöterna av Konungens högsta domstol, att såsom första och sista instans pröva svenska statens anspråk att erhålla ersättning ur de tyska clearingmedlen för till Holland utlämnat s. k. rövat guld samt eventuellt förmånsrätt för denna fordran».

I motionen nr II: 441/55 upptas frågan om ersättning för egendomsförluster, som vållats i Tyskland bosatta svenskar genom krigshandlingar. Anspråk på ersättning för sådana förluster saknar rättslig grundval och kan därför ej göras gällande direkt i de tyska tillgångarna i Sverige, då dessa fördelas med stöd av gällande clearinglagstiftning. För att möjliggöra hjälpåtgärder till förmån för tysklandssvenskar har emellertid svenska staten avstått från tillhopa sex miljoner kronor av den utdelning, som beräknades tillkomma vissa statliga organ ur de tyska tillgångarna i Sverige. Motionären erinrar om att i ett av utskottet vid 1954 års riksdag avgivet utlåtande (nr 10) det anslagna beloppet å sex miljoner kronor antagits ej komma att inflyta till mer än omkring tre fjärdedelar. Med hänsyn till vad sålunda upplysts finner motionären det önskvärt, att anslagsbeloppet nu höjes, och anser detta lämpligen kunna ske på så sätt, att staten avstår en mindre del av sin regressfordran på grund av utlämnandet av guldet eller också disponerar en del av det kvarvarande guldet till förmån för de nödlidande tysklandssvenskarna. Det ytterligare anslaget borde enligt motionären helst beräknas till skillnaden mellan de ursprungligen anslagna sex miljonerna och det belopp som i verkligheten influtit, men motionären framhåller, att även med en summa å en halv miljon kronor skulle kunna åstadkommas mycken välsignelsebringande hjälp åt de berörda personerna. I motionen hemställes därför, att riksdagen i samband med behandlingen av förevarande proposition måtte besluta, att staten måtte ställa ytterligare minst en halv miljon kronor till förfogande för den hjälp till förmån för nödlidande tysklandssvenskar, som 1950 beslöts.

Utskottet

Genom Washington-avtalet har Sverige åtagit sig bl. a. att till de allierade återställa allt av Sverige förvärvat guld, som bevisligen tagits av tyskarna från ockuperade länder.

Då tillfyllestgörande bevisning numera får anses föreligga för att det krävda guldpartiet med påstått nederländskt ursprung blivit av tyskarna taget från Holland, har Sverige att till uppfyllelse av sitt åtagande i Washingtonöverenskommelsen återställa det »rövade» guldpartiet. Den reduktion av den krävda guld mängden som uppnåtts i den ingångna kompromissöverenskommelsen synes icke för Sverige oförmånlig. Utskottet får därför tillstyrka, att de mot Sverige riktade kraven på utlämnande av s. k. rövat guld definitivt regleras genom den träffade uppgörelsen.

I propositionen hävdas, att Sverige genom utlämnande av guldet erhåller ett regresskrav mot Tyskland, som bör utgå med förmånsrätt ur de tyska tillgångarna i Sverige. Mot argumenteringen för denna uppfattning göres i motionerna I: 561/54 och II: 723/54 vissa invändningar, varjämte motionärerna föreslår, att den förevarande frågan hänskjutes till avgörande av den särskilda nämnd som föreslås inrättad.

Då frågan om återställande av det belgiska guldet år 1950 underställdes riksdagen, fann utskottet att Sverige åtminstone enligt folkrätten förvärvat en fordran mot Tyskland. Ett motsatt betraktelsesätt skulle leda till den enligt utskottets mening orimliga konsekvensen, att Tyskland, som aldrig ersatt Belgien för guldet, skulle göra en vinst på att Sverige gottgjorde Belgien. Utskottet fann det även ligga nära till hands att anlägga det betraktelsesättet, att Sverige genom att gottgöra Belgien inträdde i den rätt till ersättning gentemot Tyskland, som otvivelaktigt tillkom Belgien.

Motsvarande synpunkter synes nu böra anläggas beträffande det holländska guldet. Såsom departementschefen framhåller är nämligen de faktiska olikheterna i händelseförloppen beträffande de belgiska och de holländska guldpartierna ej ägnade att inverka på bedömningen av vare sig det tyska tillgreppets rättsstridighet eller det svenska regresskravet. Utskottet biträder alltså uppfattningen, att Sverige genom utlämnande av det holländska guldet erhåller fordran å motsvarande belopp gentemot Tyskland.

Samma åsikt kommer till uttryck även i motionen II: 720/54. I motsats till propositionens förslag föreslår emellertid motionären, att svenska staten — i stället för att utta sin regressfordran ur de tyska tillgångarna i Sverige — skall genom underhandlingar med Tyskland söka att i annan form erhålla motvärdet av det utlämnade guldet. Gentemot den av motionären anförda motiveringen kan framhållas, att om man accepterar den i det föregående utvecklade uppfattningen om rättsläget, betalning skall utgå i tvångs-clearingen i enlighet med de av statsmakterna tidigare såväl vid godkännandet av Washingtonöverenskommelsen som vid antagandet av tvångs-clearingen med Tyskland fastlagda grundsatserna.

Ersättning för tysk egendom, som indragits i tvångsclearingen, avses skola beredas vederbörande tyska rättsinnehavare genom utdelning ur en fond i Tyskland, den s. k. Ausgleichkasse, till vilken motvärdet av de i Sverige betalda fordringarna skall inbetalas av de tyska gäldenärerna. Enligt vad utskottet inhämtat, hävdar man från svensk sida i pågående förhandlingar med Västtyskland, att denna Ausgleichkasse bör tillföras motvärdet av statens i tvångsclearingen betalda, genom utlämnandet av guldet förvärvade regressfordran.

Under anförda omständigheter synes anledning saknas att frångå propositionens förslag att ifrågavarande regressfordran skall utgå ur tvångsclearingen.

Spörsmålet huruvida statens ersättningsfordran bör utgå med förmånsrätt ur tvångsclearingen har utskottet haft under bedömande, då frågan om utlämnande av det belgiska guldpardiet underställdes riksdagen.

Utskottet anförde därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande:

För tanken att fordringen bör utgå med prioritet tala beaktansvärda skäl. Det har sålunda av kommittén framhållits, att avståendet av det rövade guldet ingick bland de prestationer, som Sverige måste göra för att Washingtonuppgörelsen — genom vilken möjlighet praktiskt sett öppnades att utnyttja huvudparten av de tyska tillgångarna här i riket till de svenska fordringsägarnas fromma — skulle komma till stånd. Det vore därför naturligt, att priset betalades av clearingmedlen, innan dessa användes till utdelning åt personer som hade direkt fördel av uppgörelsen. Härtill må läggas att, även om Washingtonuppgörelsen lände jämväl andra svenska intressen till godo än tysklandsborgenärernas, det måste beaktas, att svenska staten genom Washingtonuppgörelsen gjorde betydande uppoffringar, för vilka någon ersättning icke begärts ur tyskmedlen, nämligen avstående av tillhoppa 125 miljoner kronor till återuppbyggnad av krigshärjade områden och till flyktinghjälp. Dessa uppoffringar måste anses innefatta en tillfyllestgörande kompensation för de allmänna fördelar, som Sverige vann genom Washingtonuppgörelsen. Det kan därför icke rimligen begäras att även den genom avståendet från det belgiska guldet uppkomna förlusten skulle till någon del slutligt bäras av statsverket. Vidare kan hävdas, att Tysklands svikliga förfarande med guldets gjort Sverige berättigat att omedelbart, sedan rätta sammanhanget kommit i dagen, genom en särskild retorsionsåtgärd göra sig betalt för fordringen ur de tyska statliga tillgångarna här i riket. Om så hade skett, skulle det aldrig ha kunnat bli tal om konkurrens mellan statens ifrågavarande anspråk och de enskilda borgenärernas krav. Att med retorsionsåtgärden fått anstå till den allmänna tvångsclearingen, bör icke rimligen ställa svenska staten i sämre läge. Till förmån för en prioritetsrätt för ifrågavarande fordran talar slutligen även följande resonemang: Den ifrågavarande leveransen av guld från Tyskland till Sverige var avsedd att utjämna betalningsbalansen mellan länderna. Hade Sverige redan då fått kännedom om guldets ursprung, hade guldets avvisats och annan åtgärd för utjämning av betalningsbalansen hade måst vidtagas. Den omständigheten att rätta förhållandet icke upptäckts förrän efter det tyska sammanbrottet bör icke försämra Sveriges möjligheter att utfå denna sin fordran. Av dessa skäl kan utskottet biträda propositionens förslag om förmånsrätt för ifrågavarande fordringsanspråk.

De sålunda anförda skälen talar med samma styrka för att även regressfordran på grund av det holländska guldets utlämnande bör utgå med förmånsrätt. Den beträffande det belgiska guldets antagna principen bör således alltjämt gälla och utskottet tillstyrker därför propositionens förslag även i denna del.

För bedömning av den i motionen II: 441/55 väckta frågan om ytterligare ersättning åt tysklandssvenskar har utskottet sökt skaffa sig kännedom om hur stort belopp som står till förfogande för utdelning bland dessa. Därvid har från likvidationsnämndens sida upplysts, att numera framlagts ytterligare utredning till styrkande av de statliga fordringar i tvångsclearingen som avståtts åt tysklandssvenskarna. Till följd härav har dessa fordringar i betydligt större utsträckning än vad tidigare antagits kunnat godkännas i tvångsclearingen, och tysklandssvenskarna kommer därigenom att till fördelning erhålla så gott som hela det ursprungligen beräknade 6-miljonersbeloppet. Då vad sålunda upplysts undanrycker grunden för motionärens förslag, avstyrker utskottet motionen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med bifall till förevarande proposition samt med avslag å de vid 1954 års riksdag väckta motionerna I: 561 och II: 723 samt II: 720 — måtte godkänna att de mot Sverige riktade kraven på utlämnande av s. k. rövat guld definitivt regleras genom den träffade uppgörelsen och att svenska statens härigenom uppkommande regresskrav må utgå med förmånsrätt ur de tyska tillgångarna i Sverige;

B) att den vid 1955 års riksdag väckta motionen II: 441 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1955

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Lindblom, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, herr Björnberg, fru Gärde Widemar och herr Lindgren; samt

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, Gustafsson i Borås, Hedqvist, Andersson i Björkäng, Jacobsson i Sala och fröken Karlsson.

Reservation

av herr *Björnberg*, fru *Gärde Widemar* och fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Genom Washington-avtalet — — — (lika med utskottet) — — — ockuperade länder.

Då tillfyllestgörande — — — (lika med utskottet) — — — träffade uppörelsen.

I propositionen hävdas — — — (lika med utskottet) — — — som föreslås inrättad.

Motionärerna har inskränkt sig till att till prövning uppta frågan allenast huruvida det regresskrav som svenska staten får genom att återbetala ifrågasvarande guld är av beskaffenhet att kunna upptas i den tyska clearingen och där utgå med förmånsrätt.

Då utskottet vid 1950 års riksdag hade att taga ställning till frågan om återlämnande av det holländska guldet, uttalade utskottet att det »i frågans outhärliga läge» icke ville taga ställning till spörsmålet, huruvida staten — därest guldet utlämnades till Holland — borde uttaga ersättning för den härigenom uppkommande förlusten ur tyskmedlen. Med hänsyn till storleken av det belopp varom här vore fråga ville utskottet i stället förorda att för den händelse staten skulle nödgas utlämna guldet, spörsmålet om behandlingen av statens ersättningsanspråk ånyo skulle bringas under riksdagens prövning. Då frågan nu i enlighet härmed ånyo bragts under riksdagens bedömande, står riksdagen, såvitt utskottet kan se, obunden av det ställningstagande som ägde rum år 1950 i fråga om tvångsclearingen i övrigt.

Enligt den uppfattning departementschefen i proposition nr 197 till 1950 års riksdag hävdade ägde Kungl. Maj:t i denna tvångsclearing diskretionärt bestämma, vilka fordringar som skulle erhålla ersättning genom clearingen och i vilken ordning olika fordringar eller grupper av fordringar skulle få betalning. Denna departementschefens uppfattning har emellertid ingalunda lämnats oemotsagd. Sålunda har f. d. justitieråden A. Bagge, R. Eklund och N. von Steyern i ett över tyskmedelskommitténs betänkande avgivet utlåtande bestritt att Kungl. Maj:t skulle äga fritt bestämma vilka borgenärer som skulle erhålla ersättning och vilken förtursrätt som därvid skulle iakttas. I stället gjorde de gällande, att, när Kungl. Maj:t enligt 2 § clearinglagen utfärdat förordnande om tvångsclearing för fördelning av tillgängliga tyska clearingmedel, så hade de svenska borgenärernas krav på dem tillkommande andel av medlen därmed fått rättslig grund. Om medlen ej försloges till borgenärernas fulla förnöjande, skulle de enligt deras uppfattning fördelas efter i en sådan situation tillämpliga civilrättsliga grundsatser. Även professor Phillips Hult kritiserade den av kommittén hävdade uppfattningen, att de svenska fordringsägarna skulle sakna juridisk rätt till clearingmedlen och att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma,

vilka fordringar som skulle erhålla betalning vid tvångsclearingen samt prioritetsförhållandena mellan olika fordringar.

Som stöd för sin uppfattning åberopade departementschefen i propositionen till 1950 års riksdag att enskilda anspråk mot en främmande stat icke kunde göras gällande med utsikt till framgång, om de ej understöddes av landets regering och upptoges som statliga krav. En allmänt vedertagen och erkänd regel vore, att det härvid ankomme på regeringen att avgöra vilka anspråk som skulle stödjas. Särskilt vore det anledning för regeringen att, då det gällde en främmande stat som befunne sig i det läge som då föreläge beträffande Tyskland, utöva sin diskretionära prövningsrätt. Clearinglagens bestämmelser lade enligt departementschefens mening icke hinder i vägen för ett sådant förfaringsätt.

F. d. justitierådet Bagge bestred i en den 28 april 1948 dagtecknad utredning denna uppfattning. Han framhöll att varken i propositionerna med förslag till clearinglag år 1932 eller 1934 eller i Kungl. Maj:ts proposition nr 384/1945, rörande vite för fullgörande av betalningsskyldighet inom viss tid, hade fällt något yttrande som antydde, att meningen varit, att den Kungl. Maj:t enligt clearinglagen meddelade befogenheten skulle åsyfta annat än att möjliggöra för respektive svenska fordringsägare att åtnjuta den rätt till betalning, som grundades på deras civilrättsliga förhållanden till den utländske gäldenären. Den omständigheten, att svenska staten genom tvångsclearing skyddade sina undersåtars rätt, medförde enligt Bagge icke någon rättsligen grundad befogenhet för staten att, i vidare mån än då en prioritet kunde grundas på civilrättsliga regler, gynna den ene fordringsägaren framför den andre, vare sig han vore enskild eller statlig fordringsägare. Att staten genom tvångsclearingen inträdde till fordringsägarnas skydd kunde icke berättiga staten, att i egenskap av jämväl fordringsägare tillskansa sig civilrättsligt ogrundade fördelar i jämförelse med de övriga fordringsägarna eller att, utan civilrättslig grund, gynna en enskild fordringsägare på de andras bekostnad. F. d. justitieråden Eklund och von Steyern anslöt sig till denna uppfattning.

Medan departementschefen alltså hävdade att Kungl. Maj:t på grund av bestämmelserna i clearinglagen fått en allmän fullmakt att, obunden av eljest gällande civilrättsliga regler, handla efter de normer, som Kungl. Maj:t ansåge skäligen, gjorde de ovan angivna sakkunniga gällande, att den fullmakt, som clearinglagen lämnat Kungl. Maj:t, icke kunde tolkas vidare än att den avsåge rätt för Kungl. Maj:t att med iakttagande såvitt möjligt av eljest gängse rättsregler genomföra tvångsclearingen.

I den nu föreliggande propositionen beröres icke denna fråga; ej heller anföres någon grund för statens anspråk.

Utskottet finner, att starka skäl talar för riktigheten av den uppfattning, som företrädes av f. d. justitieråden Bagge, Eklund och von Steyern samt professor Hult, angående innebörden av den befogenhet som enligt clearinglagen lämnas Kungl. Maj:t. Ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt och med hänsyn till eventuellt uppstående internationellt-rättsliga

konsekvenser måste det enligt utskottets mening vara utomordentligt angeläget att vid genomförade av en sådan extraordinär åtgärd som en tvångs-clearing all rimlig och möjlig hänsyn toges till gällande rätt — till de speciella lagrum, på vilka åtgärden vilar, till vedertagna civilrättsliga regler och till internationellt-rättsliga normer.

Då prövningen av de invecklade frågor som här föreligger kräver hög juridisk kompetens, då det avgörande som träffas blir av största betydelse för det allmänna och för enskilda och då statens anspråk vid clearing, därest de tillgodoses, kommer att i motsvarande grad inkräkta på de enskilda borgenärernas rätt, anser utskottet det skäligt och riktigt att Kungl. Maj:t uppdrager avgörandet av dessa rättsfrågor åt ett fristående organ av domstolsliknande karaktär. Det finns så mycket större skäl att göra detta som staten härigenom skulle fritagas från misstanken att i ärendet ha velat gynna sina egna intressen. Om staten här — utan stöd av gällande rätt — skulle uttaga sin fordran ur clearingmedlen med förmånsrätt, betyder detta att de enskilda fordringsägarnas möjligheter till betalning obehörigen minskas med det sålunda uttagna beloppet. Detta innebär uppenbarligen en väsentlig försämring för dem.

För den händelse vid en rättslig prövning statens fordran på ersättning icke skulle befinnas clearinggill eller förmånsrättsberättigad, synes detta icke behöva betyda att staten blir utan gottgörelse. Regresskrav bör nämligen kunna göras gällande direkt gentemot den tyska riksbanken.

Utskottet finner att riksdagen med bifall till motionerna I: 561/54 och II: 723/54 bör hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en nämnd bestående av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda om möjligt bland ledamöterna av högsta domstolen, att såsom första och sista instans pröva svenska statens anspråk att erhålla ersättning ur de tyska clearingmedlen för till Holland utlämnat s. k. rövat guld samt eventuell förmånsrätt för sådan fordran.

I motion II: 720/54 föreslår motionären, att svenska staten i stället för att utta sin fordran ur de tyska tillgångarna i Sverige, skall genom underhandlingar med Tyskland söka att i annan form erhålla motvärdet av det utlämnade guld. Då innan den av motionären föreslagna anordningen prövas, utlåtande av den föreslagna nämnden beträffande clearinggillheten hos statens ifrågavarande fordringsanspråk bör avvaktas, finner sig utskottet böra avstyrka bifall till motionen.

För bedömande — — — (lika med utskottet) — — — utskottet motionen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) dels att riksdagen med bifall till förevarande proposition, nr 221/54, i denna del måtte godkänna, att de mot Sverige riktade kraven på utlämnande av s. k. rövat guld definitivt regleras genom den träffade uppgörelsen dels o c k att riksdagen — med avslag å propositionen såvitt nu är i fråga samt å den vid 1954 års riksdag väckta motionen

II: 720 — måtte med bifall till de vid samma års riksdag väckta motionerna I: 561 och II: 723 hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en nämnd bestående av tre medlemmar, av Kungl. Maj:t utsedda om möjligt bland ledamöterna av Konungens högsta domstol, att såsom första och sista instans pröva såväl svenska statens anspråk att erhålla ersättning ur de tyska clearingmedlen för till Holland utlämnat s. k. rövat guld som eventuell förmånsrätt för denna fordran;

B) att den vid 1955 års riksdag väckta motionen II: 441 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.